

Medlemsblad for „Naturhistorisk Forening for Jylland“, „Naturhistorisk Forening for Sjælland“ og „Naturhistorisk Forening for Lolland-Falster“.

REDAKTION:

A. C. JENSEN-HAARUP, ALBERT JENSEN, P. ESSEN-PETERSEN.

I KOMMISSION HOS LEHMANN & STAGE, KØBENHAVN.

SILKEBORG NY BOGTRYKKERI — JOHANSEN & JØRGENSEN

Insektkasser Størrelse $37\frac{1}{2}$ —27 cm, udvendigt Maal, med
uden Tørv. Krydsfinér-Bund og af Fyrretræ Kr. 2,75, af
prima amerikansk Træ Kr. 3,00.

Insektnaale. - Billigste Priser. - **Tørveplader.**

Kætscherringe til at lukke sammen, saa de let medføres
i Lommen. Bedste og mest anbef. Kætscherring. Pris pr. Stk. Kr. 2,25.
eget Fabrikat.

Alle naturh. Præparater

til Skoleundervisning haves paa Lager.

Fugle og Pattedyr modtages til Udstopning.

„AQUILA“.

Poul Nielsen, Konservator.

Telefon 1011.

Aarhus.

St. Torv 10.

Et Bæverfund fra Viby Mose ved Aarhus.

Ved J. Kr. Findal.

I Juli 1917 sendte en Tørvearbejder mig nogle Dyreknogler, som han havde fundet ved Tørvegravning i Viby Mose ved Aarhus. Det viste sig, at Knoglerne tilhørte en Bæver, og at Fundet derfor havde betydelig Interesse. Jeg afkøbte Manden de fundne Knogler og tog ud til Mosen, hvor jeg fik Findestedet nøje fastslaaet, og det lykkedes mig at optage yderligere et Antal Knogler. Endvidere optog jeg en Prøve af den Tørvemasse, som umiddelbart omgav Dyret, og sendte derpaa efter Hr. Adjunkt M. Møllers Raad Meddelelse med tilhørende Tørveprøve til „Danmarks geologiske Undersøgelse“.

Bæverknoglerne laa samlet, og det er derfor naturligt at antage, at Dyret efter Døden har faaet Lov til at synke til Bunds og finde Hvile i Fred for de Dyr, som kunde tænkes at ville flænse og adsplitte Aadslet. Det Tørvelag, som omgav Skelettet, maa antages at hidrøre fra Planteformer, som har vokset i Mosen samtidig med, at den fundne Bæver har levet der. „Danmarks geol. Unders.“ interesserede sig for Fundet, og to af Institutionens ledende Mænd, De Herrer Dr. phil. V. Nordmann og Afdelingsgeolog cand. mag. Knud Jessen, satte en videnskabelig Undersøgelse af Mosen i Gang. Sidstnævnte ledede Undersøgelsen paa selve Aastedet, foretog et stort Antal Boringer og optog fra Mosens forskellige Lag talrige Prøver til senere Undersøgelse.

For Geologernes Vedkommende gaar en vigtig Del af en saadan Undersøgelse ud paa at finde og bestemme de Plante-Støvkorn (Pollen), som indeholdes i Mosens forskellige Lag. Ved Hjælp af Pollenundersøgelser kan Videnskaben med større Sikkerhed end uden saadanne fastslaa, hvorledes Vegetationen har været i Mosens forskellige Tidsaldrer. Her hjemme leder Afdelingsgeolog Knud Jessen, som er vor største Pollenkender, nævnte Undersøgelser.

Hr. Jessen gav mig med største Imødekommenhed Lejlighed til at overvære nogle af Boringerne og gav mig beredvilligt dels mundtligt, dels skriftligt en Del Oplysninger om Mosen og Bæveren med Tilladelse til at meddele disse i „Flora og Fauna“. Herfor bringer jeg Hr. Jessen min bedste Tak og tillader mig at anføre følgende:

Mosens Lagdeling ved det Sted, hvor Bæveren fandtes, ser saaledes ud, regnet ovenfra og nedefter.

- A. 0—1,10 m. *Sumptør*v dannet af *Tagrør* og *Avneknippe* (*Cladium mariscus*). *Bæveren* laa i *Sumptørven* ca. 1 m. under nuværende *Overflade*. Nærmere Land strækker sig en tørrere *Randzone* med *Tør*v dannet af *Star*, en spredt *Ellebevoksning* og udstyrte *Egetræer*; heri bl. a. Rester af *Sumpviol* (*Viola palustris*).
- B. 1,10—2,20 m. *Gytje*, øverst *Ferskvandsgytje*, nedad *Brakvandsgytje*. Gytjen er en *Jordart* (*Dynd*), hvis *Hovedmasse* er *Ekskrementer*, blandet med fint fordelte *Planterester*. I Gytjen fandtes *Havgræs*, *Najade* og *Vandaks*, samt *Sumpsneglen* *Limnæa ovata*. *Ferskvandsgytjen* gaar jævnt over i *Brakvandsgytjen*.
- C. 2,20—6,00 m. *Litorinagytje* (*Saltvandsgytje*) med *Hjertermusling*, *Blaamusling*, *Litorinasneglen* og den lille *Snegl* *Hydrobia ulvæ*.
- D. 6,00—6,80 m. *Elletør*v, dannet af et *Ellekrat*. Derunder *Diluvialsand*, som er en *Istidsdannelse*.

Dette Profil (A, B, C, D) afspejler i store Træk vort Lands og specielt Aarhusegnens geologiske Udvikling gennem en stor Del af Postglacialtiden. Lag D, der er dannet af et *Ellekrat*, afsattes i den saakaldte *Fastlandstid*, da store Dele af Landet laa betydeligt højere end nu. Derefter indtraadte en *Tid*, da Landet sænkede sig (*Litorinasænkningen*), og Havet — *Stenalderhavet* — brød ind i *Aarhusdalen* med *Sidedale*. I rolige *Vige*, som *Lavningen* ved *Viby*, aflejredes *Gytje* (Lag C), der har bevaret *Skallerne* fra den rige *Fauna* af *Saltvandsmollusker*, som da trivedes her. Under den paafølgende *Hævning* (*Litorinahævningen*) blev Vandet efterhaanden mere ferskt, og Rester af *Brakvandsplanter* og senere af *Ferskvandsplanter* findes i *Aflejringen* fra denne *Tid* (Lag B). *Bæveren* levede i den *Ferskvandssø*, til hvilken den salte *Fjord* ved den fortsatte *Hævning* efterhaanden var bleven omdannet. Derefter følger sidste *Stadium*, *Tilgroelsesstadiet*, da *Søen* lukkes af en *Rørsump*, der fra *Bredden* trænger ud mod *Midten* (A).

Overkanten af *Elletørven* (D) ligger mindst 6,5 m under nuværende *Havoverflade*. Deraf følger, at Landet i *Fastlandstiden* har ligget mindst 6,5 m højere end nu.

Ved Brabrand Sø er der gjort Fund, som viser, at der allerede i Slutningen af Fastlandstiden levede Mennesker der. (Litteratur: Brabrand-Fundet fra den ældre Stenalder, i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1906). Litorinahævningen er muligvis først afsluttet ved Slutningen af Bronzealderen. Bæveren i Viby Mose har levet her længe efter, at Litorinahævningen er begyndt, og er enten en Stenalderbæver eller en Bronzealderbæver. Bæveren er et meget gammelt Dyr her i Landet, idet den har indfundet sig samtidig med vore ældste Skove.

Saa vidt Hr. Afdelingsgeolog Jessen.

Om Bæverens Udbredelse her i Landet siger Herluf Winge: Pattedyr, Danmarks Fauna: „Den har været udbredt over hele Danmark; ogsaa fra Bornholm kendes den. Dens Knogler findes ikke sjelden i Stenalderens Kjøkkenmøddinger og ofte i Moser; ogsaa talrige mosefundne „Bæverstokke“, afgnavede og afbarkede Grene og Stammer, som den har brugt til sine Bygninger i Vandet, ere Vidner om dens Tilstedeværelse ved vore ferske Vande. Maaske har den været talrigst i Aspeskovens Tid. Historiske Efterretninger haves ikke om den her fra Landet.“

Af V. Nordmann: Danmarks Pattedyr i Fortiden, 1905, tillader jeg mig at citere følgende: „Bæveren, der saaledes er en ægte Beboer af vandrige Skovstrækninger, ynder fortrinsvis Aspeskoven, og den har derfor sikkert ogsaa været her i Danmark paa hin Tid; men af alle de mange Hovedskaller og andre Skeledele af dette Dyr, som ere fremdragne af vore Moser, er der imidlertid kun ét Stykke, om hvilket man sikkert maa antage, at det stammer fra Bævreaspelaget, nemlig en Hovedskal, som er funden i en Mose ved Brordrup, S. for Roskilde; den laa nær ved Bunden, 5 Alen under Overfladen. Om alle de andre Stykker, der er fundne spredte over hele Landet, lige fra Vendsyssel til Laaland og Bornholm, ved man kun, at de ere fundne „i en Mose.“

Som man ser af ovenstaaende, ved man, at Bæveren har været udbredt over hele Landet, derimod vides ikke med Sikkerhed, i hvilken Tid (geologisk) den har været talrigst.

Viby-Bæverens Plads i Tørven er, som ovenfor nævnt, nøje bestemt ved Maalinger og optagne Tørveprøver, og det er derfor at vente, at Undersøgelsen af Tørveprøverne vil resultere i, at vi faar yderligere Oplysninger om den Tid, i hvilken den levede. Læserne vil se, at skulde de blive stillet overfor Fund af Bæverknogler — saavel som

Fund af Knogler, tilhørende andre af vore uddøde Dyreformer — har det Betydning, at Findestedet bliver nøje afmærket, og at der sker Indberetning til „D. g. U.“. Og skulde nogen af „Flora og Fauna“s Læsere komme paa Spor efter et mosefundet Bæverskelet, som er nogenlunde helt, vil vedkommende kunne tjene en god Sag ved at bevare det for „Danmarks geologiske Undersøgelse“.

Viby-Bæveren er indlemmet i vor Forenings naturhistoriske Samling.

Naturh. For. f. Loll.-Falsters Ekskursion til Egnen om Idalund Teglværk i Juli 1916.

I Juli 1916 foretog Loll.-Falst. naturhistoriske Forening en særdeles vellykket Ekskursion til Egnen omkring Idalund Teglværk, og om denne i flere Henseender meget interessante Egn meddeler Hr. Dyrlæge Koch i Saksøbing nedenstaaende:

»Den saakaldte »Hanemose« omfatter et Areal paa ca. 300 ha, beliggende nord for Grænge og Krungerup, strækkende sig henimod Grænge Skov og Skovene ved Idalund. Det er et lavt, ganske fladt Terræn, hvor det øverste Jordlag overalt, dog ofte kun i ringe Dybde, er tørveagtigt, og derunder findes rent Ler, der benyttes stærkt af de 3 tilstødende Teglværker, der ogsaa bruger den over Leret værende Tørv til Brændsel paa Værkerne.

Hele dette store Areal har jo aabenbart oprindelig været en stor flad Sø, der saa efterhanden er bleven tilgroet, og efter at det for c. 100 Aar siden blev afvandet ved Gravning af store Vandløb, er den største Del af Arealet nu dyrket. Det er vel mest sandsynligt, det har været en Ferskvandssø, da der ikke findes Muslingskaller i Leret, medens dog Tilstedeværelsen af Strand-Kogleaks og fladstraaet Siv tyder paa, at der ikke har været langt til Strand, og det er jo muligt, at der kan have været Forbindelse med det i forrige Tider ret nærliggende smalle Sund, der, strækkende sig fra Saksøbing til Guldborgsund, delte Lolland i 2 Øer. Efterhaanden som Mosens Bund har hævet sig, blev store Strækninger bevoksede med Lyng og Krat, særlig Ener, men de gamle Stykker Moseeg, der endnu kan opgraves i Tørvelaget, tyder

ogsaa paa, at der ialfald i Kanterne har været Skov, hvilket ogsaa bekræftes af gamle Kort. En gammel Mand har berettet, at for 60—70 Aar siden fandtes endnu store Partier af Mosen bevokset med Lyng og Ener, og at et stort Stykke syd for Skoven dengang blev afbrændt for senere at opdyrkes. For ikke længere tilbage end en Snes Aar var der, hvor utroligt det end lyder, naar man tænker paa paa lollandske Forhold en veritabel stor Hedebrand ved Grænge; den hidkaldte Sprøjter fra hele Egnen, da man troede, det var Grænge By, der brændte, medens det var et større Stykke Lynghede med tilhørende Krat. Ogsaa dette Areal blev saa tildels opdyrket, og nu er der kun mindre Partier tilbage, der minder om Mosen i dens oprindelige Skikkelse, Smaastykker bevokset med Lyng og Ener, samt større Stykker moseagtig Overdrev gennemskaaret af Teglværkernes gamle Tørvegrave. Med Hensyn til Bundforholdene i Lergravene oplyser Bestyreren paa Idalund Teglværk, Herr Rugh, at der i Lerlaget i Mosen findes mange »Strandskaller«, hvormed formentlig menes Hjertemuslinger, og det tyder jo isaafald paa, at Mosen i gamle Dage har været en Havarm, der vel saa i Istiden eller kort efter Istiden er bleven fyldt med Ler. Endvidere meddeler han, at der i Leret kan findes Rødder af den saakaldte Rypelyng (Fjeldsimmer), der jo sikkert stammer fra Istiden (Se »Frem«, Danmarks Natur, pag. 44).*

Med Hensyn til det botaniske Udbytte meddeles nedenstaaende de vigtigste Fund, der blev gjort paa Turen: Ved selve Teglværket fandtes: *Senebiera procumbens* (Liggende Ravnefod) i ret rigelig Antal samt *Cynoglossum* off. (Hundetunge), *Carex hirta* (Haaret Star) og *Veronica serpyllifolia* (Glat Ærenpris). — Omkring og i de gamle Lergrave fandtes i broget Mangfoldighed *Galium pal.* (Kær-Snerre), *Mentha aquatica* (Vand-Mynte), *Lythrum salicaria* (Kattehale), *Alisma arcuatum* (Kortskaftet Skeblad) (her for første Gang fundet paa Lolland), *Brunella vulg.* (Alm. Brunelle), *Thalictrum flavum* (Gul Frøstjerne), *Potentilla reptans* (Femfingerurt) samt følgende Stararter: *Carex Goodenoughii*, *C. glauca*, *C. hirta* og *C. Oederi* (Almindelig, Blaagrøn-, Haaret- og Dværg-Star). Af træagtige Planter stod omkring Mosen Hyld, Graapil og Vild Rose. Pære- og Æbletræer samt *Viburnum opulus* (Ulvsrøn). — I den mere tørre Del stod bl. a. *Valeriana* off. (Læge-Baldrian), *Hypericum hirsutum* (Haaret Perikon), *Linum catharticum* (Vild Hør), *Inula britannica* og *I. salina* (Soløje- og Pilebladet Alant), *Epilobium montanum* (Glatbladet Dueurt), *Cerastium vulga-*

tum (Alm. Hønsetarm), *Glechoma hederaceum* (Ved-bendbladet Korsknop) samt prægtige *Chamaenerium angustifolium* (Smalbladet Gederams). I Hanemose fandtes et mægtigt Enebærkrat og hist og her forvildede Ribs- og Stikkelsbærbuske, ligesom ogsaa Hindbær og Korbær trivedes frodigt her. Et meget ejendommeligt Syn frembød de tætte Bevoksninger af Pastinak og *Spiraea ulmaria* (Alm. Mjødurt). Her i Mosen saas ligeledes af Planter, der ikke tidligere er nævnt: *Typha ang.* (Smalbladet Dunhammer), *Juncus effusus* (Lysesiv), *Triglochin pal.* (Kær-Trehage), *Festuca rubra* og *ovina* (Rød Svingel og Faare-Svingel), *Eriophorum polystachyum* (Smalbladet Kæruld), *Teucrium scordium*. (Løglugtende Kortlæbe), *Archangelica littoralis* (Vand-Kvan) og Lyng i Mængde.

Øst for denne Enebærrose kom vi ud paa et Stykke Mose, hvor den øverste Skorpe var skrællet af, saa at den sortebrune Tørvebund laa blottet, og det var meget interessant at se, hvorledes Planterne atter var i Færd med at erobre Jorden. Karakterplanterne var *Rumex acetocella* (Rødknæ), *Galeopsis tetrahit* (Alm. Hanekro) og *Galeopsis speciosa* (Hampagtig Hanekro), hvilken sidste forekom i Hundreder og atter Hundreder og dannede et pragtfuldt broget Tæppe. Herimellem voksede spredte Tuer af *Dactylus glomerata* (Hvas Hundegræs), *Holcus mollis* (Fløjelsgræs) og *Avena elatior* (Draphavre), ligesom *Senecio silvaticus* (Skov-Brandbæger) naturligvis heller ikke manglede.

Endnu længere Øst paa naaede vi nogle gamle Lergrave, og i og ved disse fandtes i broget Mangfoldighed en Mængde Arter, af hvilke de mest fremherskende hermed anføres:

Agrostis spica venti (Langstakket Hvene), *Linaria minor* (Liden Torskemund), *Carum carvi* (Kommen), *Sinapis arvensis* (Agersennep), *Bromus mollis* (Blød Hejre), *Myosotis arvensis* (Mark-Forglemmigej), *Odontites rubra* (Rødtop), *Valerianella olitoria* (Tandfri Vaarsalat), *Chrysanthemum leucanthemum* (Hvid Okseøje), *Eupatorium cannabinum* (Hampagtig Hjortetrøst), *Myosotis pal.* (Eng-Forglemmigej), *Typha angustifolium* (Smalbladet Dunhammer), *Equisetum palustre* (Kær-Padderokke), *Epipactes palustris* (Sump-Hullæbe), *Sparganium ramosum* (Grenet Pindsvineknop) samt *Scirpus maritimus* (Strand-Kogleaks).

Som det af Beretningen vil ses, var det et rigt og broget Plantetæppe, der i Dagens Løb oprulledes for Deltagerne i Ekskursionen, og det straalende Sommervejrbidrog selvfølgelig

FLORA OG FAUNA

UDGIVET AF
NATURHISTORISK FORENING
FOR JYLLAND

REDAKTION: A. C. JENSEN-HAARUP, ALBERT JENSEN,
P. ESBEN-PETERSEN

1917

I KOMMISSION HOS LEHMANN & STAGE, KØBENHAVN
SILKEBORG NY BOGTRYKKERI — JOHANSEN & JØRGENSEN

1917

INDHOLDSFORTEGNELSE

<i>Anmeldelser (Litteratur)</i>	57, 92, 139
<i>Biblioteket</i>	58
<i>Bulbocastanum Linnaei. K. Wiinstedt.</i>	14
<i>Convolvulussværmeren. J. K. Findal</i>	118
<i>Danmarks Cikader. A. C. Jensen-Haarup.</i>	41, 65, 97
<i>Danske Bier. Lavrids Jørgensen</i>	94
<i>Danske Plantenavne. Alb. Jensen</i>	49, 140
" " <i>Eug. Warming</i>	78
" " <i>K. Wiinstedt</i>	15, 93, 139
<i>De danske skalbærende Havsnegle. Sev. Christensen</i>	118
<i>Ejendommelig Mide. K. Wiinstedt</i>	40
<i>Ekskursioner: Nat. For. f. Jylland</i>	86, 111
<i>Nat. For. f. Sjælland</i>	89, 135
<i>Nat. For. f. Loll.-Falster</i>	108, 109, 110, 132
<i>En smuk Form. P. Esben-Petersen</i>	23
<i>Et Bæverfund. J. Kr. Findal</i>	129
<i>Fluer. Lavrids Jørgensen</i>	19
<i>Forespørgsel til Hr. Lærer Lavrids Jørgensen. Victor Hansen</i>	16
<i>Foreningsmeddelelser: Nat. For. f. Jylland</i>	53, 81, 85
<i>Nat. For. f. Sjælland</i>	54, 88
<i>Nat. For. f. Loll.-Falster</i>	108
<i>Fortegnelse over Lolland-Falsters Vaabenfluer. Lavrids Jørgensen</i>	13
<i>Fortegnelse over Molluskfaunaen ved Næstved. P. Nielsen</i>	9
<i>Frederikshavn—Hals. A. C. Thomsen</i>	83
<i>Hector Jungersen. I. C. Nielsen</i>	39
<i>Humlebierne. Lavrids Jørgensen</i>	30
<i>Hveps og Edderkop. P. Bangsgaard</i>	24
<i>Kaalsommerfuglene. Chr. Christiansen</i>	60

<i>Kronløs Springklap</i> . L. Kring	117
<i>Lidt mere om danske Plantenavne</i> . Alb. Jensen	105
<i>Lidt om Koldfeber og Anopheles claviger</i> . P. Esben-Petersen	35
<i>Medlemsfortegnelse: Nat. For. f. Sjælland</i>	28
<i>Nat. For. f. Jylland</i>	63, 88
<i>Nat. For. f. Loll.-Falster</i>	91
<i>Mulbjergene og Omegnen</i> . K. Wiinstedt	73
<i>Muldvarpejagt paa Mors</i> . Chr. Hauch	17
<i>Nibegnen</i> . K. Wiinstedt	1
<i>Nye Sommerfugle</i> . H. P. S. Sønderup	22
<i>Nye Tæger siden 1912</i> . Oluf Jacobsen	54
<i>Opfordring til Deltagelse i en Indsamling af danske Folkenavne</i> <i>paa Planter</i> . Fritz Heide	52
<i>Orthetrum coerulescens</i> . P. Esben-Petersen	118
<i>Ranunculus Stevenii</i> . K. Wiinstedt	14
<i>Rettelser</i>	23, 62
<i>Sjældne Myg</i> . P. Esben-Petersen	117
<i>Sjældnere Insekter</i> . P. M. Pedersen	62
<i>Sjældnere Snudebiller</i> . J. Kr. Findal	117
<i>Sjældnere Sommerfugle</i> . P. Bangsgaard	118
" N. H. Sparre	139
<i>Sjællands Storsommerfugle</i> . L. P. Jensen	61
<i>Sommerfuglenotitser</i> . N. H. Sparre	59
<i>Spredte Notitser</i> . H. P. S. Sønderup	20
<i>Stenobothrus rufipes</i> . P. Esben-Petersen	19
<i>Sæbyegnens Planteliv</i> . Chr. Kjærsgaard	115
<i>Varietet af Snogen</i> . P. Esben-Petersen	17
<i>William Schlick</i> . Chr. Engelhart	26

gelig end yderligere til at gøre Turen vellykket. At Paradiset dog heller ikke her savnede sin Slange, erfarede vi imidlertid i bogstavelig Forstand; vi havde gjort Holdt i et lyngklædt Parti for at nyde vor Frokost og et velfortjent lille Hvil, da vi skræmmedes op ved at en af Deltagerne udstødte nogle fæle Vræl om »Hugorm« ledsaget af nogle rasende Stokkeslag mod nogle uskyldige Lyngtuer.

At der imidlertid ogsaa her, som sædvanlig var »bedst Plads ved Siden af« anføres kun for Fuldstændigheds Skyld.
Ludvig Saunte.

Nath. Forening f. Sjællands Ekskursion til Køgegnen og Gjorslev Bøgeskov d. 25.-8.-1917.

Ved Titiden samledes Deltagerne i Køge, hvorpaa man paa Entomologernes Ønske enedes om at opgive Turen til Stevns til Fordel for Gjorslev Bøgeskov, hvor der kunde ventes rigere Udbytte. I samlet Flok cyklede derpaa de to Mil til Gjorslev Skov, hvor der spistes Frokost ved Præsteskov Huse. Herfra vandredes langs Stranden et Stykke mod Nord under Bøgeskovens Lerskrænter, hvorefter der cyklede videre til Magleby Skov, Køge Sønakke og — af de to botanisk interesserede Deltagere — til »Jernen« ved Strøbylille. Herfra gik Turen tilbage til Køge ad Hovedlandevejen over Prambroen ved Udløbet af Tryggevælde Aa.

Paa Udturen gjordes Holdt ved bemeldte Bro for at eftersøge den sjældne Vandplante *Najas marina* (Enfrøet Nájade), der indtil for faa Aar siden kun var kendt i Danmark fra Susaaens Udløb; senere er den yderligere fundet i Gudenaalen ved Randers. Den fandtes da ogsaa i tætte Bevoksninger syd for Prambroen sammen med *Ceratophyllum demersum* (Tornet Hornblad), *Helodea canadensis* (Vandpest), *Potamogeton pectinatus* (Børstebladet Vandaks) og *Zannichellia pedicellata* (Vandkrans).

Under Køreturen over Strøby, Magleby og Gjorslev saas paa Vejkanterne megen *Origanum vulgare* (Merian), endvidere *Galium mollugo* × *verum*, *Picris hieracioides* (Bittermælk), *Heracleum sibiricum* (Sibirisk Bjørneklo) og *Valeriana officinalis* (Læge-Baldrian).

Ved Præsteskovene fandtes paa en Affaldsplads *Mentha spicata* (Grøn Mynte) og *Inula helenium* i mandshøje Eksemplarer, og ved Husene *Leonturus cordiaca* (Hjærtespænd) og paa en Stubmark *Linaria elatine* (Spydbladet Torskemund).

Lerbrinkerne langs Stranden havde de fleste Steder, paa Grund af Lerets Nedskriden, for oven et vegetationsløst Bælte. Paa de nedskredne Masser stod eller laa anselige Bøgetræer væltede over Forstranden og spærrede for den fri Færdsel. En Del Skovbundsvegetation fandtes da omkring deres Grund, men oftest var de udskredne Masser erobret af et tæt Krat af *Hippophaë rhamnoides* (Tidse), hvis smukke Sølvfarve lavede op i Landskabet. I dette Krat, der undertiden havde erobret hele Skrænten, fandtes megen *Valeriana officinalis* (Læge-Baldrian) og *Angelica silvestris* (Angelik). Skræntens aabne Pletter var bevokset med *Festuca arundinacea* (Strand-Svingel), *Centaurea jacea* (Alm. Knopurt), *Daucus carota* (Vild Gulerod), *Tussilago farfara* (Følfod), *Linaria vulgaris* (Hørbladet Torskemund), *Stachys paluster* (Smalbladet Galtetand), *Hieracium pinnatifidum* (Høgeurt) og lidt *Calamagrostis epigejos* (Bjerg-Rørhvene). Sjældne optraadte *Campanula persicifolia* (Smalbladet Klokke), *Galium boreale* (Trenervet Snerre), *Primula officinalis* (Jomfru Mariæ Nøgleknippe), *Astragalus glycyphylus* (Sødbladet Astragal), *Lonicera xylosteum* (Dunet Gedeblad) og Pletter af *Carex glauca* (Blaagrøn Star). Undertiden voksede i Tidse Krattet *Populus tremula* (Bævreasp) og *Pirus malus* (Vild Æble).

Forstranden var oftest dannet af en sandblandet Rullestiensvold, der mange Steder var ganske overvokset med et *Atriplicetum* bestaaende af *Atriplex hastatum* blandet med *A. calotheca* (Skønbægret Melde), *A. baringtonii* (Tykbladet M.), *A. longipes* (Langbægret M.) og *A. littorale* (Strand-M.). Foran dette fandtes *Amodenia peploides* (Strandarve), *Rumex crispus* (Kruset Skræppe), *Hordeum arenarium* (Marehalm), *Salsola kali* (Soddaurt) og *Matricaria inodora* v. *salina* (Lugtløs Kamille).

Paa Køreturen gennem Skoven bemærkedes blandt andet *Brachypodium silvaticum* (Skov-Stilkaks), *Carex virens* (Mellebrudt Star), *Clinopodium vulgare* (Kransbørste), *Viola silvatica* (Skov-Viol), *Convallaria majalis* (Liljekonval) og *Hieracium vulgatum* (Høgeurt).

Ved Køge Sønakke fandtes ud mod Stranden først een, derpaa flere bag hinanden liggende mægtige Strandvolde af Rullesten, der nærmest Nakken var beplantet med Fyr og Gran, men vestligere dannede en bølget Lynghede, »Jernen«. Dette Udtryk synes at være en Fællesbetegnelse for Steder i Køgeegnen, hvor der findes store Strækninger af Rullestensstrandvolde, thi ikke alene her, men ogsaa nord for Byen ligger saadanne Strækninger, der bærer Navnet »Jernen« eller »Jernet«. Mange Steder udnyttes de økonomisk, og Voldene er da blottet for det tynde, øverste Vegetationsdække og viser Rullestenssamlingerne i skøn Forvirring i dybe Grave eller i toppede Smaahøje, ofte med en spredt Vegetation, hvori særlig *Linaria vulgaris* dominerer. Paa Køge Sønakke voksede paa de tilgroede Volde Smaakrat af Slaaen, hvorom fandtes *Hedera helix* (Vedbend), *Veronica spicata* (Aksblomstret Ærenpris) i Mængde, *Scabiosa columbaria* (Due-Skabiose), *Sedum maximum* (St. Hansurt), *Dianthus deltoides* (Bakke-Nellike), *Silene nutans* (Nikkende Limurt), *Filipendula hexapetala* (Knoldet Mjødur), *Plantago media* (Dunet Vejbred), *Euphrasia stricta* (Øjentrøst) og *Avena pratensis* (Eng-Havre). Paa de nøgne Volde fandtes her blandt andet *Hyoscyamus niger* (Bulmeurt), *Cynoglossum officinale* (Hundetunge), *Echium vulgare* (Slangehoved), *Geranium robertianum* v. *rubricaulis* (Stinkende Storkenæb), *Nepeta cataria* (Katteurt), store Samlinger af *Senecio silvaticus* (Skov-Brandbæger) og en Del af den ellers i Sjælland sjældne *Verbascum thapsus* (Filtbladet Kongelys). Paa en Skoveng, der gik ud til Volden fandtes *Geranium palustre* (Kær-Stor-kenæb).

»Jernens« utallige bag hinanden liggende Stenvolde var som før nævnt erobret af Lyngen, i hvis tætte Bevoksninger der hist og her stod lave *Juniperus communis* (Enebær); eg endvidere *Antennaria dioica* (Kattefod), *Sieglingia decumbens* (Tandbælg), *Aira flexuosa* (Bølget Bunke), *Hieracium umbellatum* (Skærmgrenet Høgeurt) og *Euphrasia gracilis* (Lyng Øjentrøst), foruden en Del *Veronica spicata*. I Lavningerne mellem Voldene havde lidt Fugtighed skabt Bevoksninger af *Salix repens* (Krybende Pil); desuden kunde her findes *Nardus strictus* (Katte-skæg), *Knautia arvensis* (Blaahat), *Hydrocotyle vulgaris* (Vandnavle), *Ranunculus flammula* (Nedbøjet Ranunkel), *Potentilla erecta* (Tormentil-Potentil), *Parnassia palustris* (Leverurt), *Veronica scutellata* (Smalbladet Ærenpris), *Juncus bufonius* (Tudse-Siv), *J. squarro-*

sus (Børstebladet Siv), *Erythraea centaureum* (Tusindgylden) og *Euphrasia curta* (Øjentrøst). Paa de ugravede Volde fandtes her en Del smukt blomstrende *Chamaenerium augustifolium* (Gederams).

Efter Ekskursionens Slutning denne Dag afrejste de fleste af Deltagerne; jeg selv tilbragte en behagelig Aften i Hr. Læssøe-Engbergs hyggelige Hjem.

Den næste Dag var bestemt til Ekskursioner paa Køge Strandenge og Aasen; men da det øsregnede paa den mest vedholdende og trøstesløse Maade hele Formiddagen, maatte alt Udendørsarbejde opgives, og Samværet mellem Foreningens Medlemmer slutte for denne Sinde.

K. Wiinstedt.

For Sommerfuglesamlernes Vedkommende gav den nævnte Ekskursion efter Omstændighederne et ret godt Udbytte, mest Larver. Langs Stranden ved Gjorslev Bøgeskov undersøgtes den righoldige Meldevegetation, specielt for at finde Larven til den sjældne *Eupithecia sinuosaria* Hw., som tidligere er funden paa Stevns. Der fandtes ogsaa et halvt Dusin Stkr. af denne Art, sammen med *Larentia comitata*, *Agrotis ripæ*, *Mamestra oleracea*, *dissimilis* og *trifolii*, den sidste i stort Antal. — En Afbankning i Paraply af de mange Tidsebuske, der voksede paa Lerskrænterne, gav kun nogle faa *Amphidasys betularia* som Resultat. I Bøgeskoven fandtes Larver af *Eurymene dolabraria*, *Orgyia antiqua* og *Moma orion*; af Imagines og nogle faa *Eugonia quercinaria* og *Ocneria monacha*.

Medens Botanikerne cyklede til »Jernen« ved Køge Sønakke, slog Entomologerne sig ned i Manglebyskoven. Her fandtes nogle indbydende Egepartier, hvor Træerne stod spredt og med lavthængende Grene; ved flittig Brug af Stok og Paraply indsamledes her et stort Antal Maalerlarver. Foruden de almindelige *A. betularia*, *E. dolabraria* og *Codonia punctaria* blev der taget en Del unge Larver af *Boarmia roboraria* og en Mængde *Boarmia luridata*, saavel den brune som den grønne Form. Nogle faa Imagines af *Eugonia erosaria* nedbankedes ligeledes.

For Fuldstændigheds Skyld skal endnu noteres, at et Par af Ekskursionens Deltagere, Dhrr. H. N. Sparre og Chr. Winther, samme Aften tog flere *Sphinx convolvuli* i den førstnævnte Have i Køge, sværmende om Blomster af Natlys.

L. P. Jensen.

Litteratur.

Billeder af Nordens Flora. Paa G. E. C. Gads Forlag er paabegyndt en ny, forøget Udgave af A. Mentz og C. H. Ostenfelds bekendte »Billeder af Nordens Flora« (37 Hæfter à 3 Kr.). Den ny Udgave bliver forøget med henimod 160 nye Tavler, der for Størstedelen fremstiller sjældnere Planter, og dens Billedstof udmærker sig fremfor den første Udgaves ved endnu finere og mere naturtro Udførelse; kun i ganske sjældne Tilfælde kan der gøres Indvendinger; saaledes er Hyldens Blomsterstand (Tavle 62) ikke fuldt naturtro gengivet; til Gengæld er mange Planter, eksempelvis Gul Snørre (Tavle 70) ligefrem vidunderlig naturtro gengivet. Foruden Habitusbilledet af hver Plante gives der en Række specielle, stærkt forstørrede Billeder af Blomstens Indretning, Frugtens eller Frøets Form osv.

Teksten er ikke systematisk eller egentlig beskrivende, men den meddeler for hver Plante en Fylde af botaniske, kulturhistoriske eller praktiske Oplysninger, som saa at sige enhver har Brug for. Stykket om Alm. Mælkebøtte er et Eksempel paa, hvor mesterligt Forfatterne forstaar at fremstille Træk af Planternes Liv.

Det er selvsagt, at enhver større Skole bør eje dette Værk, hvori saa megen Førstehaandsviden er nedlagt og saa fortrinlig en Billedkunst er for Øje, men jeg vil gaa videre og sige, at enhver Jordbruger, som har Raad dertil — billig er Værket jo ikke —, og som virkelig ønsker at kende noget til de forskellige Planternes Natur og Voksemaade, bør anskaffe sig »Billeder af Nordens Flora«.

I Løbet af 3 Aar vil Værket være fuldstændigt. De hidtil udkomne 2 Hæfter omfatter væsentlig kurvblomstrede Planter. Senere vil der blive Lejlighed til fornyet Omtale af dette Standardværk.

24. Novbr. 1917.

A. C. Jensen-Haarup.

Sjældnere Sommerfugle. I Aar har *Sphinx convolvuli* i sidste Trediedel af August og til midt i September været ret almindelig her i Østsjælland. Den er taget af flere Samlere her i Omegnen, og jeg har selv i min Have taget 24 Stk. De anstillede sig døde, naar jeg kom ind til Lyset med dem i Kætseren. *Dendrolimus pini* var her ogsaa i Antal i Billesborgskoven, hvor jeg tog en Snes Stykker siddende paa Fyrrestammer; mærkelig nok alle Hanner. Af andre nye Dyr i min entomologiske Virksomhed her paa Egnen kan nævnes: *Emmelia trabealis*, *Plusia interrogationis* og *P. pulchrina*, *Plastennis retusa* samt *Tryphosa dubitata*, alle kun i enkelte Eksemplarer. N. H. Sparre, Louisevej 4, Køge.

Danske Plantenavne. I Anledning af Hr. Albert Jensens sidste Artikel om danske Plantenavne, skal jeg tillade mig at gøre opmærksom paa, at Hr. J. i væsentlig Grad har

mistydte min lille Svarartikel; men at han forøvrigt har Ret i, at jeg trækker mig ud af den saakaldte Kamp, hvilket jeg i dette Tilfælde anser for det klogeste. Jeg har nemlig faaet den Opfattelse, at det vil være ganske umuligt at overbevise Hr. J. om de latinske Plantenavnnes Forrang for de danske i Artikler, der skulde bære Præget af at være nogenlunde videnskabeligt funderet, hvilket var Stridens Grund. For øvrigt maa Hr. J. ikke tro, at jeg ringeagter de danske Plantenavne; tvært imod, de interesserer mig i høj Grad (se f. Eks. min Artikel om Vorbasseegnen med Hensyn til *Alectorolophus apterus*), naar de er ejendommelige og rundet af Folket selv (ikke blot velklingende), men det er en Sag for sig, hvormed jeg i denne Forbindelse ikke har noget at gøre. Som man vil se af mine fremtidige Artikler i F. og F., vil de latinske Navne stedse komme i første Række og de danske i anden, idet det vedblivende skal være en af mine Opgaver med Artiklerne, foruden ved en underholdende Form at vække Interesse for Floristiken, at tvinge mine Læsere til at gøre sig fortrolig med de latinske Navne for derigennem lettere at kunne tilegne sig et botanisk videnskabeligt Værk.

Sluttelig dette. Jeg tillod mig at gøre opmærksom paa det uheldige danske Navn — Nikkende Kobjælde — og paaviste, hvilke Fejlslutninger det havde afstedkommet. (Se iøvrigt C. H. Ostenfeld: Anemone- og Kobjælde-Arternes Udbredelse i Danmark. Side 242). Ikke desto mindre skriver Hr. J., at han anser Navnet for udmærket, uden at tage mindste Hensyn til de givne Oplysninger. Paa en saadan Tro paa egne Meningers Fortræffelighed falder det mig vanskeligt at afse lange oplysende Artikler.

K. Wiinstedt.

Herr Wiinstedt har ikke angivet Stridens Grund rigtigt. Den kan findes i Slutningsafsnittet af en af hans egne Artikler (1ste Hefte 1917, Side 16), hvor han retter en Opfordring til vore Amatør-Botanikere om at lære de latinske Navne »som de eneste, der har virkelig Værdi; de danske maa komme i anden Række.« Der staar ikke et Ord om, at denne mærkelige Vurdering kun skal gælde for nogenlunde videnskabeligt funderede Artikler. Herr Wiinstedts knusende Dom over de danske Plantenavne blev afsagt uden mindste Forbehold.

Hvad Nikkende Kobjælde angaar, skal jeg henvise til min Artikel (2det Hefte 1917, Side 51). Man vil hurtigt kunne overbevise sig om, at jeg slet ikke har skrevet, at jeg anser dette Navn for udmærket.

Albert Jensen.

Af Pladshensyn maa denne Debat herved være afsluttet i »F. og F.«

Redaktionen.

Naturaliesamlere!

III. Priskurant Nr. 6, indeholdende Redskaber for Entomologi, Botanik, Oologi og Ornithologi, tilsendes paa Forlangende.

Harald Børgesen,

Frederiksberggade 28, København, Tlf. Central 689.

Alle Apparater og Instrumenter fremskaffes og fabrikeres. Leverandør til Københavns Universitet.

P. BROCK & Co.

— Optiske, fysiske og elektro-mekaniske Værksteder. —
Specialforretning i Mikroskoper.

**FREDERIKSBERGGADE 38,
KØBENHAVN.**

Aargangene 1911, 1912, 1913, 1914, 1915 og 1916 faas à 2 Kr. ved Henvendelse til Lærer V. S. Knudsen, Villa „Fyen“, Aarhus.

For Artiklernes Indhold er vedkommende Forfattere ene ansvarlige.

Manuskript til „Flora og Fauna“ bedes sendt til P. Esben-Petersen, Silkeborg.

Enhver naturinteresseret bør være Medlem af en af de tre Provinsforeninger. Derved støtter man en god Sag, skaffer sig selv en Glæde og giver andre et godt Eksempel. Ethvert Medlem bør ihærdig virke for Tilgang. Indmeldelse sker til Lærer L. Saunte, Maribo, for Naturh. For. f. Lolland-Falsters Vedkommende, til Lærer L. P. Jensen, Højelse, Lille Skensved, for Naturh. For. f. Sjællands Vedkommende og til Lærer J. Kr. Findal, Ingerslevs Boulevard 4, Aarhus, for Naturh. For. f. Jyllands Vedkommende.

Et Standardværk
i ny, billig Udgave

Vilhelm Bergsøe:

Fra Mark og Skov.

Billeder af Insekternes Liv.

I ny Bearbejdelse ved Dr. phil. C. Wesenberg-Lund.

DETTE berømte populære Værk, med Bergsøes malende Skildringer fra Insektverdenen, har gennem en Aarrække staaet som et af de mest fængslende og underholdende Værker af populær naturvidenskabelig Art. Efter at have været udsolgt i nogle Aar er det nu udsendt i en ny, rigt illustreret og smukt udstyret Udgave. I Dr. C. Wesenberg-Lunds Bearbejdelse fremtræder Værket nu i fuldtud moderne Skikkelse, idet der er taget Hensyn til den nyeste Tids Forskning. „Fra Mark og Skov“ er et Værk, der vil fængsle alle, ogsaa dem, der ikke forud møder med særlig Interesse for Emnet. Det er et i Ordets bedste Forstand populært Værk, der skaffer Læseren baade Underholdning og Belæring.

Bedre Gavebog til Ungdommen findes ikke.

Den nye Udgave foreligger i to statelige og smukt udstyrede Bind paa ialt henimod 1200 Sider med over 900 Tekstbilleder og 28 Bilagstavler, deraf 7 farvetrykte.

Stoffet er delt i fire Bøger, fordelt paa to Bind:

Første Bog. Insekternes Bygning.

Anden Bog. Insekternes Forhold til Mennesket.

Tredje Bog. Insekterne i Forhold til den dem omgivende Natur.

Fjerde Bog. De Stat dannende Insekter..

Prisen for hele Værket er 10 Kr. for heftede Eksemplarer, 15 Kr. 50 Øre for Ekspl. indbundet i to stærke og smagfulde Hællærredsbind og 19 Kr. 50 Øre for Ekspl. indb. i to elegante Franskbind. Saafremt Værket ønskes leveret paa Ratebetaling (ca. 1 à 1½ Kr. om Maanednen), maa nærmere Aftale træffes med Boghandleren.

Gyldendalske Boghandel, N. F.